

ภาษาบาลี ๑ คำ คติธรรมประจำสัปดาห์ “กิเลสปญฺช – กรงคือกิเลส”

กิเลสปญฺช อ่านตามภาษาบาลีว่า กิ - เล - สะ - ปัน - ชะ - ระ มาจากคำว่า กิเลส (กิเลส, เครื่องเศร้าหมองของจิต) กับคำว่า ปญฺช (กรง) รวมกันเป็น กิเลสปญฺช แปลว่า กรงคือกิเลส เป็นคำที่แสดงถึงความเกิดขึ้นเป็นไปของกิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิต กิเลสเกิดที่จิตของใคร ผู้นั้นก็เป็นผู้ถูกขังด้วยกรงของกิเลส ออกไปไหนไม่ได้ คือไม่สามารถเกิดกุศลได้เลยในขณะนั้น และทำให้ยังอยู่ในสังสารวัฏต่อไป

ข้อความในสัทธัมมปกาสนี อรรถกถา ขุททกนิกาย ปฏิสัมภิตามรรค แสดงความเป็นจริงของกรงคือกิเลสไว้ดังนี้

“ชื่อว่า กรงกิเลส เพราะกิเลสสนั่นแหละเป็นกรง ด้วยปิดการเข้าถึงกุศล, ถูกใส่ คือ ให้ตกไปในกรงกิเลส อันมีวิชาเป็นแดนเกิด”

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงตลอด ๔๕ พรรษา เป็นไปเพื่ออนุเคราะห์แก่อกุลแก่ผู้ที่ได้ฟังได้ศึกษา และมีความเข้าใจไปตามลำดับอย่างแท้จริง พระธรรมทุกคำแสดงถึงสิ่งที่มีจริง โดยละเอียดโดยประการทั้งปวง แม้แต่ในเรื่องของกิเลสซึ่งเป็นเครื่องเศร้าหมองของจิตนั้น ทรงแสดงไว้มากทีเดียว ทรงแสดงโดยนัยต่างๆ ด้วยข้ออุปมาเปรียบเทียบมากมาย เพื่อให้พุทธบริษัทได้เข้าใจอย่างถูกต้องตรงตามความเป็นจริงว่าเป็นธรรมที่เกิดเพราะเหตุปัจจัย และเพื่อให้เห็นโทษเห็นภัยของกิเลสในชีวิตประจำวัน ไม่ควรเลยที่จะเป็นผู้มากไปด้วยกิเลสต่อไป จะต้องมีความละเอียดที่จะรู้เรื่องของกิเลสที่แต่ละคนมีในวันหนึ่งๆ ที่จะต้องพิจารณาให้ละเอียดว่า มีกิเลสประเภทไหน และมากอย่างไร เพราะเหตุว่าขณะที่มีการเห็น การได้ยิน การได้กลิ่น การลิ้มรส การรู้สิ่งที่กระทบสัมผัสทางกาย ย่อมเล่นไปในที่นั้นทุกเมื่อ เป็นไปด้วยโลภะบ้าง โทสะบ้าง โมหะบ้าง ตามอารมณ์ที่ปรากฏนั้นๆ และอารมณ์ก็ปรากฏอยู่ตลอดเวลา ทำให้เห็นได้ว่า กิเลสมากทีเดียวที่เป็นไปตามอารมณ์นั้นๆ กิเลสทั้งหลาย มี โลภะ โทสะ โมหะ เป็นต้น เป็นสภาพธรรมที่ไม่สะอาด ไม่บริสุทธิ์ เมื่อเกิดขึ้น ย่อมไม่เป็นไปเพื่อประโยชน์เลยแม้แต่นิดเดียว มีแต่นำมาซึ่งทุกข์โทษภัยเท่านั้น กิเลสทั้งหลายไม่สามารถทำให้เข้าใจความจริงของสิ่งที่มีจริงได้เลย เมื่อกิเลสเกิดขึ้นก็ปิดกั้นการเกิดขึ้นของกุศล หมายความว่า ขณะนั้น กุศลธรรม ความดีใดๆ เกิดขึ้นไม่ได้เลย กิเลสทั้งหลายจึงเป็นสภาพธรรมที่บัณฑิตซึ่งเป็นผู้มีปัญญาเร่งเกียจ ไม่ควรแก่การเข้าใกล้เป็นอย่างยิ่ง

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญพระบารมีมาตลอดระยะเวลาที่ยาวนาน ๔ อสงไขยแสนกัป เมื่อครั้งที่ทรงเป็นพระโพธิสัตว์ จึงทรงตรัสรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงถึงความเป็นพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เมื่อทรงตรัสรู้แล้วก็ได้ทรงแสดงหนทางคือการอบรมเจริญปัญญาเพื่อเข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามความเป็นจริงจนกระทั่งสามารถดับกิเลสได้ตามลำดับขั้นแก่สัตว์โลก ซึ่งมีผู้ที่ได้รับประโยชน์จากพระธรรมที่พระองค์ทรงแสดงมากมายนับไม่ถ้วน ทั้งผู้ที่เป็นมนุษย์ เทวดาและพรหมบุคคล

พระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงนั้น ละเอียดย ลึกซึ้ง อย่างยิ่ง เพราะทรงแสดงลักษณะของสภาพธรรมทั้งหลายที่ทรงตรัสรู้ โดยทรงประจักษ์แจ้งตามความเป็นจริงของสภาพธรรมนั้นๆ ถ้าผู้ใดไม่ศึกษาพระธรรมที่ทรงแสดงไว้โดยละเอียด ให้เข้าใจอย่างถูกต้องแล้ว ก็ย่อมไม่สามารถอบรมเจริญปัญญา ที่จะประจักษ์แจ้งลักษณะของสภาพธรรมและดับกิเลสได้ เมื่อไม่สามารถดับกิเลสได้ ก็ย่อมจะถูกกิเลสครอบงำอยู่ตลอดเวลา ถูกขังไว้ในกรงของกิเลส อยู่ไม่ผาสุก เป็นผู้ที่ยังเต็มไปด้วยความสกปรกคือกิเลสเป็นอย่างมาก และยังจะสะสมสืบต่อไปอีกเรื่อยๆ ทำให้จมอยู่ในสังสารวัฏฏ์ อย่างไม่มีวันจบสิ้น ไม่พ้นไปจากทุกข์ในสังสารวัฏฏ์

ตามความเป็นจริงแล้ว สำหรับผู้ที่ยังมีกิเลส ทุกครั้งที่เห็น ทุกครั้งที่ได้ยิน นำมาซึ่งกิเลส มีความติดข้องต้องการ เป็นต้น ถูกกิเลสครอบงำแล้ว หวั่นไหวไปด้วยอำนาจของกิเลส เพราะไม่รู้ความจริง ถ้ามีความกระวนกระวายที่เกิดเพราะความปรารถนาเพราะความพอใจ ในขณะนั้นย่อมไม่สงบ ไม่ใช่ความสุขที่แท้จริง เพราะเหตุว่าถ้าสุขจริง สงบจริง ก็ไม่ต้องการอะไร แต่เมื่อต้องการสิ่งหนึ่งสิ่งใดอยู่ ยังพลัดพลินพอใจในสิ่งที่ปรากฏอยู่ หรือเดือดร้อนวุ่นวายใจในเรื่องต่างๆ ย่อมแสดงว่าในขณะนั้นไม่สงบ ในเมื่อเป็นอกุศลแล้ว จะสงบไม่ได้เลย

แต่แต่ละคนต้องเห็นกิเลสของตัวเองก่อน ด้วยปัญญาความเข้าใจถูกเห็นถูก และยิ่งเห็นละเอียดขึ้นเท่าไร ยิ่งเป็นประโยชน์มากกว่าที่จะรู้ว่าได้ทำกุศลไว้มากเท่าไร เพราะเหตุว่าถ้ารู้ว่าทำกุศลไว้มากเท่าไร โดยที่ไม่พิจารณากิเลสของตนเอง จะไม่รู้เลยว่า กิเลสหรืออกุศลธรรมมากกว่ากุศลที่ได้ทำไว้แล้วมากทีเดียว เพราะทำกุศลเท่าไรก็ยังไม่พอ และถ้ารู้ว่ามีกิเลสมากเท่าไร ก็เป็นผู้ตรงจริงๆ ว่า กิเลสประเภทใดมีมาก และน่ารังเกียจแค่ไหน กิเลสและโทษภัยของกิเลสเป็นสิ่งที่เห็นยาก ต้องได้อาศัยพระธรรมแต่ละคำที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงเท่านั้น เพราะฉะนั้น ก็ทำให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ของพระธรรมที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงว่า เป็นไปเพื่อขัดเกลาละคลายความไม่รู้ และกิเลสทั้งหลาย มีความติดข้องต้องการ เป็นต้น จนกว่าจะสามารถดับได้จนหมดสิ้น ถึงความเป็นผู้บริสุทธิ์ สามารถพ้นจากกรงของกิเลสได้จริงๆ เป็นไปได้ด้วยปัญญาอย่างแท้จริง ซึ่งจะขาดการฟังพระธรรม ศึกษาพระธรรมเป็นปกติในชีวิตประจำวันไม่ได้เลย และจะต้องอาศัยกาลเวลาที่ยาวนานในการอบรมเจริญปัญญา

ชมรมบ้านธัมมะ มศพ. : www.dhammadhomefellowship.com, โทร. ๐๘๑-๘๓๒๐๕๗๗